

КОМПЛЕКС ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ДО ЧИТАННЯ ІНШОМОВНОЇ ФАХОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У статті обґрунтовано педагогічні умови, які сприяють успішній підготовці студентів медичних університетів до читання іноземної фахової літератури (стимулювання мотивації, реалізація міжпредметних зв'язків між англійською і латинською мовами, навчання студентів стратегій роботи з іноземним фаховим текстом), визначено методи, форми і засоби їх упровадження.

Ключові слова: педагогічні умови, мотивація, міжпредметні зв'язки, стратегії.

В статье обоснованы педагогические условия, способствующие успешной подготовке студентов медицинских университетов к чтению иноязычной специальной литературы (стимулирование мотивации, реализация межпредметных связей между английским и латинским языками, обучение студентов стратегиям работы с иноязычным специальным текстом), определены методы, формы и способы их внедрения.

Ключевые слова: педагогические условия, мотивация, межпредметные связи, стратегии.

In the article the pedagogical conditions providing successful training for reading the foreign language professional literature in future doctors (stimulating motivation, realization of intersubject relations of English and Latin, teaching students the strategies of work with the foreign language professional literature), have been theoretically proved and the methods, forms and ways of their introduction have been defined.

Key words: pedagogical conditions, motivation, intersubject relations, strategies.

Постановка проблеми. Науково-технічна революція, політична перебудова світу, а також посилення взаємозалежності країн призвели до зростання ролі іноземної мови у професійній підготовці майбутніх фахівців.

Загальновідомою особливістю сьогодення є бурхливе зростання наукової інформації. Дослідники довели: щохвилини на Землі друкується понад дві тисячі сторінок наукового тексту, однак ця

цифра постійно зростає. Переклад такої кількості першоджерел потребує значних як часових, так і фінансових затрат, а тому їх читання фахівцем у відповідній сфері – єдиний ефективний засіб розв'язання проблеми.

Питання підготовки спеціалістів, здатних здобувати професійно значущу інформацію з іноземних фахових текстів, є особливо актуальним у галузі охорони здоров'я, оскільки, за даними Програми англійської мови для професійного спілкування, для результативного функціонування медицини саме від лікарів вимагають високого рівня володіння іноземною мовою [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження феномену читання текстів іноземною мовою набуло поширення в працях багатьох науковців. С. Фоломкіна, зокрема, розглядала проблему навчання студентів немовних закладів освіти читанню професійно спрямованих матеріалів [6]. О. Троянська досліджувала методіку навчання наукових співробітників читанню фахових текстів [5]. А. Вейзе на основі лінгвістичних досліджень розробив методіку навчання читання, реферування й анотування текстів [2]. Психологічні особливості навчання читанню іноземною мовою обґрунтувала у своїх дослідженнях З. Кличнікова, яка, крім того, розробила способи перевірки прочитаного тексту, виокремивши при цьому сприятливі для розуміння тексту фактори [3]. Щодо роботи над медичною науковою літературою, то на сьогодні це питання найбільш широко висвітлено у навчальному посібнику Л. Абраменка [1].

В англомовній методіці проблеми читання академічних і фахових текстів іноземною мовою досліджувалися у працях Р. Арендса, Р. Джордана, Ч. Наттала, С. Худа [7-10].

Однак варто зауважити, що в загальному огляді наукових джерел досі не виявлено спеціальних досліджень, присвячених вивченню проблеми педагогічних умов підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів до читання іноземної фахової літератури. Зважаючи на це, метою статті є обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх лікарів до читання фахової літератури іноземною мовою та визначення методів і форм їх реалізації.

Виклад основного матеріалу. Згадані вище

методи і форми навчально-виховного процесу дозволяють покращити підготовку до читання іншомовної професійно спрямованої літератури у вищих медичних навчальних закладах, сприяють розвитку мотивації, використанню знань суміжних дисциплін, допомагають студентам у роботі з текстом.

Першочерговою педагогічною умовою успішної підготовки до читання іншомовної фахової літератури є стимулювання мотивації студентів вищих медичних навчальних закладів до читання фахової літератури іноземною мовою, що відбувається через посилення уваги до тих чинників, на які викладач може впливати, а саме: уникнення надмірної зовнішньої мотивації; створення навчальних ситуацій із позитивним моральним налаштуванням; урахування складності завдань, професійних інтересів і потреб студентів у досягненні поставленої мети.

Надмірне використання зовнішньої мотивації не завжди дає бажані результати. Так, мотивацію студентів може знизити надмірне використання зовнішніх винагород стосовно цікавих навчальних завдань. Зовнішні винагороди варто використовувати лише за виконання завдань, які рідко викликають внутрішній інтерес (переклад лексичних одиниць, граматичні вправи та вправи на словотворення тощо), при чому слід завжди підкреслювати їх інформативну функцію.

Створення навчальних ситуацій із позитивним моральним налаштуванням допомагає знизити негативне ставлення студента до навчання. При цьому викладачеві варто пам'ятати, що студента, який допустив помилку, обов'язково слід підбадьорити, а не осуджувати.

Професійна орієнтованість навчання є одним із головних факторів внутрішньої мотивації студента при вивченні іноземної мови у немовних закладах освіти. Головною передумовою ефективності такого навчання є правильний підбір текстів. Навчальний текст покликаний виконувати не тільки навчальні та лінгвістичні функції, а й мотиваційні, тобто сприяти розвитку у студентів тих інтересів, що пов'язані з їх майбутньою професійною діяльністю. Виходячи з цього, варто зауважити, що чим більш спеціалізованими будуть іншомовні фахові тексти, тим цікавішою, кориснішою та вмотивованішою буде робота студентів з ними.

Перед викладачем іноземної мови у вищому медичному навчальному закладі часто постає проблема вибору між спрощеними (адаптованими) текстами та автентичними матеріалами. На початку навчального курсу, коли студенти ще не володіють достатньою кількістю знань зі спеціальних дисциплін і не мають навичок читання іншомовних фахових текстів, доцільно використовувати адаптовані матеріали, що містять граматичні структури та медичну лексику, з якими студенти матимуть змогу попрацювати трохи пізніше.

При цьому слід пам'ятати, що спрощені тексти – це тексти, створені штучно, вони не відповідають специфіці реальних іншомовних фахових матеріалів. Таким чином, чим швидше студенти перейдуть до роботи з автентичними текстами, тим вмотивованішою буде їх робота з іншомовною фаховою літературою.

Потреби студентів у самовизначенні задовольняються за допомогою читацьких карток, які користуються серед молодих людей неабиякою

популярністю, особливо серед тих, для кого навіть нескладна стаття викликає неабиякі труднощі. Читацька картка містить текст та запитання (завдання) до нього. Читання коротких і простих карток заохочує студентів до роботи зі складнішими текстами. За складністю читацькі картки поділяють на кілька рівнів, які різняться між собою за допомогою кольорових кодів. Окрім того, вони підбираються й тематично, доповнюючи таким чином теми, що вивчаються згідно з навчальним планом. Основна проблема при укладанні читацьких карток полягає в тому, що їх слід виготовляти у великій кількості, аби реалізувати право студента на самовизначення. Вдалий підбір карток підвищує мотивацію студента, сприяє його саморозвитку та самовдосконалення.

Ще один чинник, що впливає на мотивацію студентів до читання іншомовної фахової літератури, пов'язаний зі ступенем складності завдань та докладанням зусиль, необхідних для їх виконання. Не лише надто складні, а й надто легкі завдання є для студентів немотиваційними. Ступінь складності іншомовного тексту визначається за такими показниками: знання і досвід читача, які він привносить до тексту; характер завдань; мова тексту.

Знання і досвід студентів у певній галузі впливають на те, наскільки їм важко чи легко зрозуміти запропонований викладачем текст. Таким чином, чим більше досвіду і знань молоді люди мають у даній галузі, тим легше їм зрозуміти текст із цієї царини. До речі, характер завдань впливає на різниці ступеня складності одного й того ж матеріалу після двох прочитань.

Мовні характеристики тексту зумовлюють складність його розуміння. Так, у студентів можуть викликати утруднення певні моменти, властиві письмовій формі наукового стилю (значне співвідношення смислових слів у порівнянні зі структурними; велика кількість термінологічної лексики, іменників та підрядних речень).

Сприятливо впливають на мотивацію студентів урахування рівня їх підготовки зі спеціальних дисциплін, відповідність мовної та загальної культури завданню і складності мови тексту.

Стимулювання мотивації студентів є першочерговою умовою підготовки до читання іншомовної фахової літератури у вищих медичних навчальних закладах, оскільки іноземна мова не належить до предметів клінічних циклів, а тому розглядається багатьма студентами як другорядний предмет.

Другою педагогічною умовою результативної підготовки майбутніх лікарів до читання іншомовної медичної літератури є реалізація міжпредметних зв'язків між англійською та латинською мовами, що вирішують властиве предметній системі навчання протиріччя між розрізненням за предметами засвоєнням знань і необхідністю їх комплексного застосування на практиці.

Розвиток медицини в історичній площині призвів до того, що основу медичної термінології складають греко-латинські терміноелементи: за допомогою близько 500 одиниць утворено тисячі медичних термінів.

Дослідження наукового медичного тексту англійською мовою засвідчують, що він у середньому складається із 60% англійських слів, 30% медичних термінів із греко-латинськими словотворними елементами та 10% інтернаціональних слів, головним

чином також грецького або латинського походження. Тому означені 40% лексика (30% термінів із греко-латинськими словотворчими елементами та 10% інтернаціональних слів) представляють значний інтерес у навчанні студентів розуміння англомовної медичної літератури. Вміння застосовувати знання, отримані на заняттях латинської мови, під час читання медичних текстів англійською мовою забезпечують ефективність цього процесу і формують підґрунтя творчого підходу до навчально-професійної діяльності майбутніх лікарів.

На заняттях з англійської мови міжпредметні зв'язки здійснюються через: конкретизацію загальних законів, які діють у мовних системах; нагадування студентам матеріалу, який вони вивчали або вивчають у курсі латинської мови, поєднання його з новим, що вивчається під час заняття англійської мови; нагадування прийомів діяльності, що використовуються в суміжній дисципліні; пояснення практичного застосування знань із даної теми у майбутній фаховій діяльності.

Реалізація міжпредметних зв'язків між англійською та латинською мовами в медичному університеті сприяє не лише результативній роботі з англомовною фаховою літературою, але й ефективному оволодінню англійською мовою професійного спрямування. Крім того, експліцитне проведення паралелей між цими двома предметами позитивно впливає на мотивацію студентів до вивчення обох мов.

Третьою педагогічною умовою ефективною підготовки до читання наукової медичної літератури іноземною мовою є навчання студентів стратегій роботи з іншомовним фаховим текстом. Навчання стратегій є важливою освітньою метою, оскільки успіх майбутніх фахівців залежить від їх умінь працювати самостійно та контролювати власне навчання. Отже, основною метою навчання стратегій є підготовка студентів до самостійної діяльності.

Стратегії читання визначаються як розумова діяльність, спрямована на пошук смислу в тексті. Використання різних стратегій залежить від мети читання. Мета читання – це основний фактор, що визначає і його результат, і процес протікання. Успішний читач змінює швидкість читання та використовує різні його види, залежно від тексту і мети читання. Він уміє визначати, які частини тексту можна пропустити, щоб охопити основні ідеї, а які слід прочитати детально. При укладанні вправ із навчання стратегій гнучкості читання важливо враховувати те, що характер тексту, завдання перед читанням і наступна перевірка розуміння прочитаного – це засоби непрямого впливу на вид читання студента.

Однак ефективна робота з текстом передбачає застосування не лише фізичних стратегій гнучкого читання, але й навчальних стратегій використання нелінійної інформації, яку пропонує текст – заголовки, діаграми, таблиці, покажчик. Використання нелінійної інформації робить читання легшим, ефективнішим і цілеспрямованим.

У наукових фахових текстах заголовки завжди точно вказують на зміст тексту. Окрім цього, заголовки та підзаголовки значною мірою допомагають виявити відповідні частини тексту. Особливо це стосується наукових медичних статей, чия структурна організація залишається практично незмінною незалежно від галузі медицини. Тому першочерговим кроком у роботі з фаховими медич-

ними текстами має стати ознайомлення студентів із структурою статті.

Отже, успішності роботи з науковим медичним текстом сприяють стратегії гнучкості читання (зміни швидкості читання, використання різних його видів) і стратегії прогнозування на основі використання всієї лінійної та нелінійної інформації тексту (структура тексту, заголовки та підзаголовки, покажчик, сторінка змісту, малюнки).

Навчання студентів стратегій роботи з іншомовним фаховим текстом сприяє їх підготовці з іноземної мови загалом і читанню іноземною фаховою літературою зокрема. Окрім цього, перенесення окремих стратегій з іноземної мови на інші дисципліни, що вивчаються студентами, позитивно впливає на їх фахову та загальну підготовку.

Висновки. Таким чином, процес удосконалення підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів до читання іноземною фаховою літературою буде протікати успішно, якщо створити відповідні педагогічні умови підготовки майбутніх лікарів до цього виду діяльності, зокрема: стимулювання мотивації студентів до читання іноземною фаховою літературою; реалізація міжпредметних зв'язків між англійською та латинською мовами; навчання студентів стратегій роботи з іншомовним фаховим текстом.

Дотримання запропонованих педагогічних умов сприятиме вдосконаленню підготовки до читання іноземною фаховою літературою у студентів вищих медичних навчальних закладів, а отже, покращить якість професійної підготовки майбутніх лікарів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абраменко Л. А. Чтение медицинской литературы на английском языке / Л. А. Абраменко. – Минск : Высшая школа, 1989. – 120 с.
2. Вейзе А. А. Чтение, реферирование и аннотирование иностранного текста / А. А. Вейзе. – М. : Высшая школа, 1985. – 127 с.
3. Клычникова З. И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке : пособие для учителя / З. И. Клычникова. – Изд. 2-е, испр. – М. : Просвещение, 1983. – 207 с.
4. Бакаева Г. Є. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Г. Є. Бакаева, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок та ін. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.
5. Троянская Е. С. Обучение чтению научной литературы (в помощь преподавателю иностранных языков) / Е. С. Троянская. – М. : Наука, 1989. – 272 с.
6. Фоломкина С. К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе / С. К. Фоломкина. – М. : Высшая школа, 1987. – 207 с.
7. Arends R. Learning to teach / R. Arends. – New York : Mcgrow-Hill, 1998. – 563 p.
8. Hood S. Focus on reading / S. Hood, N. Solomon, A. Burns. – Sydney : Macquarie University, 1996. – 134 p.
9. Jordan R. English for Academic Purposes. A guide and resource book for teachers / R. Jordan. – Cambridge: CUP, 1997. – 404 p.
10. Nuttal, Ch. Teaching reading skills in a foreign language / Chike Nuttal. – Oxford : Mac Millan Heinemann English Language Teaching, 1998. – 282 p.

Дата надходження до редакції: 27.04.2015 р.